

Angol nyelvű könyvek gyarapításának tapasztalatai az Országos Széchényi Könyvtárban

Kaibinger Károlyné

Az Országos Széchényi Könyvtárban a külföldi könyvek gyarapítását az egyes nyelvterületek referensei végzik. Az angol referens feladata a Nagy-Britanniában, az Egyesült Államokban, Kanadában és Ausztráliában 1945 után kiadott és a nemzeti könyvtár gyűjtőkörébe tartozó témájú és típusú angol nyelvű dokumentumok beszerzése. A magyar nyelven megjelenő kiadványok beszerzése nem tartozik az angol referens feladatai közé.

A gyarapítás segédletei

Az angol nyelvterületen kiadott művekről hagyományos és elektronikus források segítségével tájékozódunk. Mivel forrásaink nagy része nem tesz különbséget angol nyelvterület országainak könyvtermése vonatkozásában, gyarapítása lényegében egységesen kezelhető.

Egyik legfontosabb segédeszközünk a *British National Bibliography*, melynek hagyományos változatát 1996-tól a BNB CD-ROM-ra cseréltük s az évi 12 lemez alapján próbálunk képet kapni az angol nyelvű művekről. Az OSZK szempontjából szóba jöhető kiadványokra legegyszerűbben a kulcsszóra történő kereséssel (pl. Hungary, Hungarian history, Hungarian literature) bukkanunk.

A *Choice* az amerikai szakkönyvtárak annotált könyvajánló jegyzéke. Kiadója az Association of College and Research Libraries, évente 11 száma jelenik meg. Szakrendi összeállítású, a leírásokat annotációk egészítik ki, újabb CD-ROM-okat is ismertetnek, utalnak az internetes elérési lehetőségekre is.

A *The New York Review of Books*, nagy múltú kétéves rendszerességgel megjelenő amerikai folyóirat. A könyvekről hosszabb bemutatásokat szoktak közölni, gyakran a keletkezés körüli műhelytitkorról is olvashatunk.

A *Times Literary Supplement* Anglia legrangosabb általános, annotált, hetente megjelenő könyvjegyzéke. Anglia legjobb kritikusai készítik az elemzéseket, kritikákat az országban megjelent könyvekről, de bekerülnek a füzetekbe a német vagy francia könyvkiadás rangos produktumai is. Érdemes szót ejteni a Letters to the Editor c. rovatról, mely az előszó számok ismertetéséhez érkezett hozzászólásokat közli, a Commentary c. rovatban pedig érdekes kultúrtörténeti, kereskedelmi, történelmi, irodalomtörténeti témájú kiegészítések találhatóak.

Ugyancsak angol összeállítás, a *Books in Print Plus* (CD-ROM), mely a könyvkereskedelmi forgalomban kapható angol nyelvű, zömmel Amerikában megjelent könyvek jegyzéke. Évente 4 alkalommal kapjuk a frissítéseket. A hungarikumok kiválasztása, ellenőrzése mellett hiányzó adatok pótlására is kiválóan alkalmas.

Ezen segédleteket általában a kurrens irodalomtörténeti, történeti és kultúrtörténeti anyag gyarapítására használjuk.

Léteznek még egyéb, jól használható folyóiratok is, mint pl. a *Slavic and East European Quarterly*, *History*, *Slavic Review*, *American Historical Review*, *Historical Abstracts*, *Bookseller* stb. A baj csak az, hogy anyagi lehetőségeink szűkössége miatt egyre kevesebb ilyen típusú folyóiratra fizetünk elő. Ezt viszont a humán terület gyarapítása súlyos megkísérlésként szívesen böngészünk az Interneten. Nem állítom, hogy valamennyi forrást feltérképeztük, melyekből meríthetünk a dezideráláshoz, de így is sikerélményt adott, hogy néhány korábbi hungarikumot felfedeztünk, amelyeket ennek nyomán szereztünk be.

Az utóbbi időben észrevehető, hogy az európai integrálódás hatására a német, olasz vagy francia nyelvű bibliográfiák végeredménye gyakran összecseng. Az itt is, ott is felbukkanó „visszaköszönő” műveket feltétlenül érdemes beszerezni, ha van rá anyagi forrásunk.

A gyarapítás és a rendszerváltás

Az elmúlt tíz esztendő az OSZK teljes külföldi gyarapítási gyakorlatát megváltoztatta. Csökkentek a vásárlás útján beszerzett tételek, az ajándékba kapott művek száma gyakorlatilag nem változott, de pénzben kifejezhető értékük kb. ötszörösére nőtt, miközben a cserébe kapott dokumentumok mennyisége csökkent.

Számokkal illusztrálva a vásárlásokat:

1989-ben 306 angol nyelvű művet vásároltunk kb. 1,2 millió forint értékben, 1998-ban 61 angol dokumentumot kb. 840 000 forint értékben.

Cserekapcsolatok útján történő gyarapodásunk:

1989-ben 78 angol nyelvű művet szereztünk be kb. 23 000 forint értékben, 1998-ban 63 művet 600 000 forint értékben.

Az elmúlt tíz év során fokozatosan romlottak a gyarapodási mutatók, csökkent a gyarapítási hitelkeret, amit befolyásolt, illetve csökkentett a forint inflálódása, folyamatos leértékelése miatti vásárlóérték csökkenés is.

A folyóiratok gyarapítására 1989-ben 6 000 000 forintot költöttünk, melynek felét tette ki az előfizetés, másik felét a csere. 1998-ban 1 400 000 forint értékben fizettünk elő folyóiratokra.

Beszerezési források

A rendszerváltás előtti időben a külföldi könyveket a Kultúra Külkereskedelmi Vállalaton keresztül lehetett beszerezni, bár az OSZK mint nemzeti könyvtár kivételes helyzetben volt, s kapcsolatot tarthattott fenn emigráns magyar cégekkel is. A tőlük beszerzett könyvek azonban elenyésző mennyiséget jelentettek a Kultúrán keresztül történt vásárlásokhoz képest.

A rendszerváltozás után az OSZK önálló külkereskedelmi jogot kapott. Az angol könyvek beszerzésével a bécsi Minerva céget bíztuk meg a Kultúra-

utód Libro Trade Kft. helyett. A Minerva gyorsaságával, megbízhatóságával elégedettek vagyunk, de néhány alapigazságra saját kárunkon kellett rájőnünk. Rájöttünk, hogy angol nyelvű könyvet nem érdemes német, ill. osztrák terjesztő közvetítésével venni, mert a Minerva Buchhandlung maga is angol vagy amerikai cégtől szerzi be a kért művet, vagyis mindkét cég megfizeteti velünk a saját hasonkulcsát.

A Choice hirdetéseit olvasva találtunk rá a The Book House nevű, amerikai könyvkereskedő cégre, s mivel kezdeti tapasztalataink jók voltak, azóta tőlük szerezzük be az Amerikában megjelenő anyag nagy részét. Az angol könyveket jelenleg az oxfordi Thornton cégtől és a londoni Blackwelltől szerezzük be. Ez utóbbi cégnek működik a tengeren túlon is kirendeltsége, ezért az amerikai megjelenésű kiadványok egy részét is tőlük fogjuk beszerezni.

A rendszerváltozás megváltoztatta az OSZK Nemzetközi csereszolgálatának funkcióit is. Az osztály országos feladatköre gyakorlatilag megszűnt, az utóbbi időben csak az OSZK számára dolgoznak, dollár-elszámolásos alapon.

Az angol-amerikai nyelvterület gyarapítása szempontjából sokat jelentett, hogy a nyugati világ fokozott érdeklődéssel fordult Kelet-és Közép Európa országai felé. A Nemzetközi csere munkatársai mindent megtesznek azért, hogy az angol kiadványok beszerzésére vonatkozó kéréseinket teljesítsék. Szerencsére, hasznos kapcsolataik vannak az amerikai egyetemeken tanító magyar professzorokkal és a magyar származású kutatókkal, ezért szeretnénk elérni, hogy azokat az alapműveket, amelyeket – anyagi okokból – más úton nem tudunk beszerezni, a csere közvetítésével kerüljenek be állományunkba.

Az ajándékba kapott dokumentumok mennyisége az utóbbi időben erősen megnőtt. Ebben szerepe

volt annak, hogy angol nyelvű „bekérő” leveleket fogalmaztunk, tiszteletpéldányokat kérve a kiadótól. Régebben az volt a gyakorlat, hogy a külföldi kiadók az Artisjus-szal kötött szerződésük eredményeként kérés nélkül elküldték a náluk megjelent hungarikumokat. (Természetes ma is élő gyakorlat, hogy az angol nyelvterületen élő, magyar származású, angolul publikáló szerzők önként küldenek nekünk példányokat megjelent műveikből.) A közelmúltban a nyugati magyar sajtóban közzétett felhívásunkra nemcsak magyar, hanem angol nyelvű kiadványok is eljutottak hozzánk.

Egy másik típusa az ajándékoknak, amikor külföldön élő magyarok vagy örökösük az OSZK-ra hagyományozzák könyvtárukat. Gyakran kerülnek hozzánk ily módon olyan munkák, amelyeket más módon nem tudtunk beszerezni. Ilyen típusú hagyaték volt, a néhány évvel ezelőtt hozzánk került Hőgye Mihály (USA) hagyaték, melyben az amigrációs könyvanyag mellett, jelentős értékű aprónyomatvány is állományunkat gyarapította. A múlt évben például egy ausztráliai magyar, Kunz Egon könyvtára került hozzánk. Ennek ellenére az a tapasztalatunk, hogy a kint élő magyarok igen sok energiát fordítanak arra (gyakran feleslegesen), hogy egy-egy kinti magyar gyűjteményt haza szállíttassanak. A feleslegesen szót azért használtam, mert e gyűjtemények egy része hazai kiadású, modern anyagot tartalmaz, s ilyen esetben nehéz megértetni az ajándékozóval, hogy hasznosabb lenne a gyűjteményt egyben tartva, megőrizni a külföldi magyarság számára.

Nem hagyhatjuk említés nélkül az alapítványoktól kapott támogatásokat sem, – elsősorban a Soros Alapítványra, a Nemzeti Kulturális Alapra és a Mellon Alapítványra gondolok – amelyek a rendszerváltás nehéz éveiben hozzásegítettek minket ahhoz, hogy a hungarika-állomány gyarapítása mellett, egyéb fontos kultúrtörténeti, irodalmi mű is gyűjteményünk részévé váljon.